

Підвищення культури студентів в умовах інформатизації освіти

Апшай Н.І.

Ужгородський національний університет

Анотація:

Розглядаються аспекти інформаційної культури студентів, пов'язані з використанням інформаційних електронних ресурсів. Таке поширене явище як студентський плагіат є наслідком відсутності навичок обробки та переробки електронної інформації, володіння технологіями створення особистих навчальних матеріалів он - лайн, у тому числі з врахуванням норм авторського права, ніж навмисним привласненням чужих робіт. Пропонуються певні засоби подолання негативних проявів поведінки в електронному середовищі освіти.

Ключові слова:

інформатизація освіти, інформаційна культура, електронна інформація, плагіат, електронне середовище.

Апшай Н.И. Повышение информационной культуры студентов в условиях информатизации образования. Рассматриваются аспекты информационной культуры в условиях использования информационных электронных ресурсов. Такое распространенное явление, как студенческий плагиат является следствием отсутствия навыков обработки и переработки электронной информации, владения технологиями создания собственных учебных текстов он - лайн, в том числе с учетом норм авторского права, чем умышленное присвоение чужих работ. Предлагаются способы преодоления негативных проявлений поведения в электронной образовательной среде.

информатизация образования, информационная культура, электронная информация, плагиат, электронная среда.

Apshay N.I. Increase of informative culture of students in the conditions of informatization of education. The aspects of informative culture are examined in the conditions of the use of informative electronic resources. It is noted that student plagiarism is investigation of absence of skills of treatment and processing of electronic information, domain technologies of creation of own educational texts on-line. It is thus necessary to take into account the norms of copyright. The methods of overcoming of negative displays of conduct are offered in an electronic educational environment.

informatization of education, informational culture, electronic information, plagiarism, electronic environment.

Вступ.

Інформатизація освіти - складний і багатовекторний процес, що торкається багатьох складових діяльності навчальних закладів (ВНЗ) різного рівня акредитації. Стосовно ВНЗ інформатизація передбачає, перш за все, створення необхідної інформаційної інфраструктури (ІІ). У складі ІІ існують інформаційно - технологічна і ресурсна підсистеми, що підтримує технології навчального процесу, вводить до обігу та використання у єдиній системі відповідні наукові, навчально - методичні, організаційно - розпорядничі та інші потоки електронних документів. Як наслідок, виникає певне електронне середовище, що змінює вимоги до поведінки користувачів, а також вимагає певних знань технологій, правил, норм, прав та відповідальності за небажані кроки або дії в цьому середовищі. Впровадження інноваційних методів навчання, також передбачає необхідність оперативного реагування на зміни в ньому й включення нових завдань до підвищення інформаційної культури студентів в умовах інформатизації освіти.

Стосовно змісту, завдань, форм і розподілу відповідальності в сфері інформаційної культури існує вже багатий досвід. Ці питання пройшли період широких дискусій [1, 2, 3,4].

Поняття "інформаційна культура" вийшло за межі вузького розуміння бібліотечно - бібліографічної, комп'ютерної або інформаційної грамотності. Як вважає Н.І. Гендіна "это понятие стало приобретать категориальный статус и использоваться в широком специально - научном и философском контексте" [2, с.75]. В.О.Ильганаева ставить знак рівності між обсягами понять «інформаційна культура» та «культура інформаційного суспільства» [4]. У прикладному аспекті інформаційна культура перш за все трактується як умова ефективного засвоєння технологій інформаційного суспільства [1]. Це певною мірою є так, тому що вміння працювати з комп'ютером, ви-

користувати інформаційну техніку та технології, мати навички роботи з інформацією в електронному середовищі та інші. – означає функціональну спроможність сучасної людини. Різні підходи, досвід, міжнародні проекти та стандарти з розвитку інформаційної культури добре проаналізовано у праці [2]. Але на нашу думку у дискусіях з цього приводу мало місця приділено користувачькому аспектові. Мається на увазі ті складові питання інформаційної поведінки користувачів, зокрема студентів, що пов'язані з діяльністю у електронному оточенні. Тим більше, що деякі ситуації використання електронних ресурсів в освітньому процесі вимагає корекції інформаційної поведінки.

Поява мультимедійних технологій, а потім і мультимедійних навчальних комплексів з відповідною технікою та програмним забезпеченням, засобів та каналів передачі відео інформації зробили актуальним відокремлення аспекту візуальної культури [3, 5, 6]. У бібліотек з'являється свій фрагмент візуалізації інформації, зокрема на бібліотечних сайтах в інтернеті [5]. Науковці відмічають, що «визуализация информации, грамотное включение фотографий, средств компьютерной графики, позволяющие создавать яркие, запоминающиеся образы, их сменяемость, движение ... обеспечивает позиционирование библиотеки как энергичного, успешно развивающегося института» [5, с.46]. Важливо відзначити, що автори статті звертають увагу на семіотичний аспект візуальної культури, який ставить і нові завдання для бібліотеки як партнера у виховній роботі по становленню духовної особистості.

Сучасні ІТ актуалізують також і нові форми використання інформаційних об'єктів електронного простору, що охороняються. Правові аспекти бібліотечно - інформаційної діяльності в електронному середовищі розглядає Я.Сошинська [7].

Робота виконана за планом НДР Ужгородського національного університету.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета статті - встановити актуальні напрями і доступні бібліотекам ВНЗ засоби підвищення інформаційної культури студентів по роботі з електронною інформацією.

Результати дослідження.

Педагогічно - виховна роль бібліотеки ВНЗ набуває нових рис з огляду на необхідність формування та підвищення інформаційної культури викладачів та студентів. У першому випадку, діяльність і поведінка викладачів нормується й контролюється вимогами професійного кодексу, педагогічною етикою, правилами науково - творчої діяльності, кваліфікаційними вимогами, тощо. Натомість студентський контингент потребує особливої уваги.

Бібліотеки навчальних закладів повною мірою володіють необхідним педагогічним потенціалом і є особливим педагогічним середовищем. Вони також володіють необхідним навчальним арсеналом, що зростає по мірі їх інтеграції до інформаційної інфраструктури освіти.

Актуалізується питання «життєвого циклу» електронних документів. Користувачі мають усвідомити, що значна частина електронних ресурсів швидко застаріває, або зникає із електронного простору із - за відсутності необхідної підтримки ресурсу, чи з інших причин. В цій частині бібліотеки мають сконцентрувати увагу на свою селективну роботу в мережі Інтернет. Сучасні ІТ дозволяють проводити і навігаційну роботу. Результати можна представляти у вигляді путівників по Інтернету (з врахуванням тематики діяльності ВНЗ), рекомендаційних матеріалів до мережних ресурсів, вузько тематичних БД (з використанням ресурсів надійних постачальників електронної інформації), а також для користувачів можна готувати певні інструкції з регулювання відбору ресурсів Інтернет [8, 9].

Розвиток електронного довідково - інформаційного обслуговування (ДІО) на базі використання електронних ресурсів також стимулюють бібліотеки до навчання і консультування з приводу можливості і практики їх використання. Віртуальне ДІО розглядається як один з найважливіших напрямків діяльності сучасної бібліотеки [10, 11]. Розповсюдження нових технологій у бібліотечній сфері (e - mail, чат, веб - форм, та інш.), що підтримують відносини між бібліотекою та користувачами в мережі, актуалізує діяльність бібліотек в цьому напрямі. Це пов'язано не тільки з технологічною культурою як бібліотечарів, так і користувачів, а перш за все з процесом вибору інформації, її змістом та ціннісними властивостями. Робота у середовищі віртуального ДІО є кроком до організації діяльності зі знаннями як елементу інформаційних відносин майбутнього.

Вище відмічалось, що інформатизація освіти змінює навчальні технології та інструментарій, що потребує постійного розвитку інформаційної культури студентів. Зростають обсяги роботи з електронною інформацією, операціями автоматизованого конспектування, цитування, використання електронних документів. З'являється необхідність дотримання нових

правил користувацької поведінки і етики. Перш за все студенти потребують знань загальної схеми бібліографічного опису електронних ресурсів і вимоги до специфічних для електронних ресурсів областей та елементів бібліографічного опису [12, 13]. Студенти мають орієнтуватися у правилах посилань на різні види електронних ресурсів: електронні дані (числові, текстові, зображення, звукові, мультимедіа), електронні програми (системні, прикладні, сервісні), комбіновані ресурси (дані та програми).

Новим об'єктом підвищення рівня інформаційної культури студентів є володіння методами і технікою аналітико - синтетичної переробки документів. Однією з її різновидів є конспектування. Враховуючи особливості електронного середовища та специфіку існування документів у ньому, Д.Й. Блюменау під конспектуванням розуміє «разновидность фактографического свертывания, основанная на мыслительном анализе и переработке релевантных документов с целью получения из них минимальных релевантных фрагментов (МРФ) для последующего образования на их основе различных первичных документов (в частности и машинным путем)» [14, с.41]. Автор пропонує свій технологічний підхід до згорання інформації. Зокрема, в якості засобу смислового аналізу тексту, Він пропонує індикативний метод автоматизованого форматування рефератів або анотацій. При цьому використовуються маркери, індикатори, зокрема кольорові, а також ключові слова. Докладніше про цю технологію див. [14].

Але проблема має інший бік, що пов'язаний з етикою користувачів, зокрема студентів. Таке явище як плагіат набуло значного поширення серед студентів завдяки існуванню електронних мереж і ресурсів. Само поняття плагіат за визначенням є видом порушень прав автора, що складається з використанням під своїм прізвищем чужого витвору без посилання на джерело запозичення [15, с.601]. Компіляційні роботи студентів часто визнаються за плагіат, але проблема тут скоріше чаїться у відсутності навичок аналітичної переробки інформації, намаганні обсяг видати за якість, бажання скоротити витрати часу на самостійну навчальну роботу. Треба пам'ятати, що вся навчально - освітня науково - інформаційна робота будується на запозиченнях, посиланнях, цитуванні, порівнянні, та інш. Тому культура і етика роботи з інформацією, зокрема в освіті, потребує спеціальної уваги, постійного оновлення інструментарію з урахуванням змін в технологіях і засобах представлення інформації. Використання результатів чужих досліджень у курсових та дипломних роботах - це вже питання загальної етики, особистої відповідальності, а також ситуацій навчання у конкретних навчальних закладах.

Особливої уваги потребують мультимедійні продукти, використання яких поширюється в бібліотеках. Дотримання норм авторського права бібліотеками можна розглядати як елемент підвищення користувацької культури студентів. Підготовка студентами різного роду навчальних робіт (світових, аналітичних, курсових, дипломних) вимагають знань і навичок операцій обробки інформації та її представлення (на папері або

в мережі). Мова йдеться про операції електронних закладок, виділення тексту, вилучення інформації з текстів, та ін. Це накладає також етичні норми. Перш за все, це дотримання норм авторського права в умовах електронної комунікації.

Певного ставлення до напряму підвищення інформаційної культури студентів потребує візуалізація інформації в інформаційних системах (ІС). Робота з екранними текстами передбачає певний набір навичок та вмінь, психологічної підготовки. Розгляду технологічних, ергономічних, психологічних аспектів екранного читання присвячена робота В.М. Беспалова [6]. Зростання значущості цих аспектів в організації роботи зі студентами пов'язано з розвитком інформаційно - педагогічних технологій таких як Web гіпертекстових технологій [15, 16]. В основі нової методики лежить самостійна робота з текстом, графікою, таблицями лекційного матеріалу, що надається в ІС навчального закладу за різними дисциплінами. Це збільшує обсяги екранного читання і візуального сприйняття інформації. Виникає потреба оволодіння мовними повідомленнями візуалізованої інформації. Користувач має вміти прочитати й сприйняти візуальне значення певних знаків, що представлені на екрані: елементів ділового спілкування (міміку, жести, одяг), дизайну (колір, просторові розміщення, стиль), та інш. Дослідники наголошують на необхідності формувати у людей «візуальну установку» (В.М.Розін) [Використано із роб. 5].

Висновки.

1. Підтверджується положення, що поняття «інформаційна культура» є динамічним за своїм змістом і реальними проявами.

2. Кожний новий етап інформатизації освіти викликає зміни у напрямах виховання інформаційної культури користувачів. Утворення електронного середовища освіти, що поєднує інформаційні технології навчання, самонавчання, використання електронної інформації у певних видах навчально - виховної роботи зі студентами, потребує корекції змісту діяльності бібліотек.

3. Пріоритетними стають питання інформаційного права, грамоти опрацювання електронних документів, технології конспектування електронних джерел та їх цитування, а також підготовки студентських робіт у відповідності до норм охорони авторських прав.

Умовою подальшого дослідження фундаментальних аспектів інформаційної культури є медіатизація соціокультурного простору. У галузі педагогіки вищої освіти потребує розв'язання питання партнерства

викладацького корпусу і бібліотек у формуванні комфортного інформаційного середовища й підтримки правил поведінки в ньому. Потребують теоретичного обґрунтування змістовне наповнення і практична частина дисциплін, що є базовими у формуванні інформаційної культури студентів; «Інформатика», «Інформаційні технології», «Інформаційне право».

Література:

1. Лопаткина Н.В. Информационная культура как условие эффективности социальных технологий: учеб. пособие/Н.В. Лопаткина. - М.: МГУКИ, 2002. - 81с.
2. Гендина Н.И. Информационная грамотность и информационная культура личности: международные тенденции и российский опыт /Н.И. Гендина// Школьная библиотека. - 2007. - №8. - С.71 - 79.
3. Шлыкова О.В. Культура мультимедиа: учеб. пособие /О.В. Шлыкова.
4. Ильганаева В.А. Влияние информатизации на культурогенез современного общества /В.А. Ильганаева// Библиотекознание. Документознание. Информология. - 2004. - №1. - С.58 - 62.
5. Матлина С. Лучше один раз увидеть.../С. Матлина, А. Козин// Библиотека. - 2005. - №8. - С.44 - 46.
6. Беспалов В.М. Особенности восприятия экранных и традиционных текстов / В.М.Беспалов// Вестник БАЕ. - 2004. - №2. - С.56 - 61.
7. Сошинська Я. Правові аспекти бібліотечно - інформаційної діяльності в електронному середовищі /Я. Сошинська// Бібліотечна планета. - 2003. - №2. - С.7 - 10.
8. Сафиуллина З.А. Как оценивается информация в сфере социальных коммуникаций /З.А. Сафиуллина// Мир библиографии. - 2006. - №1. - С.44 - 48.
9. Сафиуллина З.А. Проблема фильтрации информации в электронных средствах / З.А.Сафиуллина// Мир библиографии. 2004. - №2. - С.23 - 25.
10. Багрова И.Ю. Виртуальное справочно - информационное обслуживание (по материалам англоязычной печати 2000 - 2004гг.) /И.Ю. Багрова// Библиотековедение. - 2005. - №6. - С.42 - 49.
11. Еремина Т.В. Современные информационные технологии в университетских библиотеках США: моногр. /Т.В. Еремина. - Рязань, 2002. - 119с.
12. Антоненко І. Бібліографічний опис електронних ресурсів: методичні матеріали для пристатейної бібліографії/І.Антоненко, О.Баркова // Бібліотечний вісник. - 2006. - №1. - С.25 - 27.
13. Антоненко І.П. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія, термінологія, формати забезпечення /І.П.Антоненко, О.В.Баркова // Бібліотечний вісник. - 2004. - №2. - С.11 - 22.
14. Блюменау Д. И. Конспектирование электронных документов методом визуального сканирования размеченного текста /Д.И.Блюменау // Науч. И техн. Б - ки. - 2006. - №9. С.40 - 55.
15. БС.Изд. 3 - е(1970 - 1978). Т.19. - С.601.
16. Шуткин Л.В. Метод консультативного обучения на основе гипертекстовых веб - курсов / ЛЛ.В.Шуткин // НТИ. Сер.1. - 2003. - №11. - С.25 - 31.
17. Шуткин Л.В. Практика способа консультативно - гипертекстового обучения / Л.В. Шуткин// НТИ. Сер. 1. - №5. - С.21 - 24. М.: ФАИР - ПРЕСС, 2004. - 215с.

Надійшла до редакції 30.04.2010р.
Апшай Надежда Ивановна
apshaj@ukr.net